

فصلنامه علمی تخصصی معارف علوم انسانی و علوم اسلامی
سال هشتم - تابستان ۱۴۰۵ - شماره ۲۶ - ص ۱۷۲-۱۸۵
**اولویت بندی موثر بر فرزند آوری در ایران با تکیه بر دیدگاه رهبر
شهید انقلاب**

سمیه انگوتی^۱

چکیده

کاهش جمعیت و فرزند آوری، از جمله مسائل حائز اهمیت کشور محسوب می شود، لیکن در اغلب مطالعات مشکلات اقتصادی به عنوان اصلی ترین عامل محسوب می شود و سایر عوامل مؤثر مورد غفلت قرار می گیرد جمعیت یکی از عوامل مهم اقتدار ملی هر کشوری است و افزایش آن سبب خواهد شد که کشور از لحاظ اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و ... رشد کند. با توجه به سیاست های نفوذی دشمنان در ایران، تورم، بیکاری و ... باعث شده است که زوجین جوان در سال های اولیه ازدواج خود به فکر فرزندآوری نباشند و چندین سال بعد با یک و یا دو فرزند را ضی شوند. به همین دلیل جمعیت ایران کاهش یافته و به سمت پیری رفته است. لذا هدف از مقاله حاضر که به روش توصیفی - تحلیلی و با ابزار کتابخانه ای تدوین شده است؛ شناخت راهکارهای علمی و فرهنگی فرزند آوری از دیدگاه مقام معظم رهبری است. نتایج به دست آمده راهکار علمی افزایش جمعیت که شامل کاهش سن ازدواج و کاهش طلاق است. راهکار فرهنگی افزایش جمعیت شامل تغییر در سبک زندگی، ترویج افزایش جمعیت از طریق رسانه و ... برای کشور است

واژگان کلیدی: فرزند آوری، افزایش جمعیت، خانواده، مقام معظم رهبری

۱. طلبه دانش آموخته سطح سه (کارشناسی ارشد)، رشته فقه و اصول، حوزه علمیه حضرت ولیعصر (عج) خاوران، بناب، آذربایجان شرقی؛ دانش آموخته کارشناسی ارشد فقه و مبانی حقوق، دانشگاه آزاد، بناب، آذربایجان شرقی..

مقدمه

در چند دهه اخیر جمعیت ایران به شدت کاهش یافته است، در زمان پیروزی انقلاب کنترل جمعیت یک سیاست راهبردی منجر شده بود که این امر سبب شد جامعه‌ی ایران امروز با کاهش جمعیت روبه‌رو شود؛ کاهش جمعیت در کشور اسلامی ایران علاوه بر کاهش مسلمانان سبب خواهد شد که شیعیان نیز کم شوند. این در صورتی است که اکثریت اهل تسنن در ایران دارای چندین فرزند می‌باشند. به همین دلیل در دهه‌ی اخیر مقام معظم رهبری طی بیانیه‌ی خود مردم را به افزایش جمعیت دعوت کرده است و راهکارهایی را نیز برای آنان قرار داده است. این مقاله در صدد است علاوه بر مستندات افزایش جمعیت که در قرآن به آن اشاره شده است، به راهکارهای علمی، فرهنگی و اجتماعی که مقام معظم رهبری در بیانات خود آورده است؛ نیز بپردازد.

در مورد پیشینه موضوع مورد نظر چندین اثر تدوین شده است از جمله:

احمد خدابنده در مقاله‌ی خود با عنوان « ضرورت افزایش جمعیت ایران اسلامی از نگاه رهبر معظم انقلاب » به خطرات جدی و جبران ناپذیر کاهش جمعیت اشاره کرده است.

مریم خادمی در مقاله‌ی خود تحت عنوان « ضرورت افزایش جمعیت در تحقق اهداف جامعه اسلامی از دیدگاه مقام معظم رهبری (مد ظله العالی)»، راهکارهایی نظیر شناخت علل دقیق عدم استقبال از فرزندآوری و تغییر نوع نگرش خانواده‌ها نسبت به فرزند و فرزندآوری، اعطای تسهیلات و امکانات لازم، حمایت فراگیر بیمه‌های درمانی تکمیلی، آموزش و مشاوره مستمر و مسئولانه به جوانان دست کم تا پنج سال و ... ارائه شده است.

ابوالفضل کاظمی و همکاران در مقاله‌ی خود با عنوان «فرزند بیشتر زندگی بهتر آثار فرزندآوری بر مبنای سبک زندگی اسلامی»؛ به فواید مثبت و منفی افزایش جمعیت اشاره کرده است.

وجه تمایز مقاله‌ی حاضر با مطالعات پیشین در این است که این مقاله در صدد است تا به صورت اخص به راهکارهای افزایش جمعیت هم در قرآن و هم در بیانات رهبری بپردازد. به

همین دلیل پاسخگوی این سوالات است؛ راهکار علمی افزایش جمعیت چیست؟ راهکار اجتماعی افزایش جمعیت چیست؟ راهکار فرهنگی افزایش جمعیت چیست؟

۱- مفهوم شناسی

در هر پژوهشی نیاز است مفاهیم کلیدی آن تبیین شود تا هر گونه ابهام در نظر خواننده رفع شود.

۱-۱ جمعیت

در لغت به معنای «فراهم آمدن و مجتمع شدن، متحدگشتن، الفت و وفاق و نیز به معنی گروه مردم، انبوهی مردم، مردم بسیار که در یک جا گرد آمده باشند، نفوس یک شهر یا یک کشور»^۱؛ «انجمن شدن، گرد هم آمدن، هم گروهی، گروه، مردم بسیار که در جایی گرد آیند. سکنه‌ی یک ده، شهر، ایالت و کشور، انجمن»^۲ آمده است.

جمعیت تجمعی از افراد انسانی است که در منطقه‌ای معین (روستا، شهر، شهرستان، استان یا کشور) به طور مستمر و معمولاً به شکل مجموعه‌ای از خانوارها زندگی می‌کنند و پایگاه سیاسی و شرایط ملی و قومی واحدی دارند. که بر اثر زللد و ولد، مرگ و میر، مهاجرت قابل تغییر است.^۳

مجموعه‌ای از عنصرهای متفاوت و یا مجموعه‌ای از انسان، گیاه و ... که دست کم دارای یک صفت مشترک هستند جامعه یا جمعیت آماری نام دارد.^۴

۲- اولویت های موثر فرزند آوری

الف: اولویت فرهنگی فرزند آوری

تغییرات فرهنگ هر کشور زمان زیادی نیاز دارد، در دهه‌ی شصت، شعار فرهنگی «فرزند کمتر، زندگی بهتر» در تمامی ابعاد خانواده‌ها رواج داشت. زنانی که بیشتر از دو فرزند داشتند با اکراه قدم در اجتماع می‌گذاشتند، بیمه‌های درمانی خانواده‌های بیش از ۳ فرزند را تحت پوشش قرار نمی‌دادند. از این رو خانواده‌ها هر کدام تک فرزندی و یا دو فرزندی شدند، و جمعیت ایران به سمت پیری رفت. اکنون که به مشکلات عدیده‌ای در این مورد برخورد کردند، تصمیم بر این شد که بر فرهنگ‌سازی مردم جامعه برای افزایش جمعیت کار شود. مقام معظم رهبری نیز در این باره فرمودند: «اگر مشکلات گوناگون را در داخل کشور مشاهده می‌کنیم، این به خاطر دور افتادن از اخلاق اسلامی و از سبک زندگی اسلامی است. اگر بخواهیم سبک زندگی اسلامی را حاکم کنیم، باید فرهنگ‌سازی بشود».^۵

تغییر فرهنگ غربی با فرهنگ اصیل اسلامی که ازدیاد جمعیت و تولیدمثل را خواهان است، نیاز جامعه می‌باشد. راهکارهایی فرهنگی که برای فرزندآوری نیاز ضروری جامعه است شامل تغییر سبک زندگی، ترویج افزایش جمعیت از طریق رسانه، ترویج فواید بارداری در سلامت

^۱ عمید، فرهنگ جیبی عمید، ص ۴۰۸.

^۲ معین، فرهنگ فارسی معین، ج ۱، ص ۵۳۹.

^۳ باقرزاده، درس جمعیت و تنظیم خانواده (بهداشت باروری)، ص ۲.

^۴ جهانفر، جمعیت و تنظیم خانواده، ص ۲۰۳.

^۵ خامنه‌ای، بیانات در دیدار مداحان اهل بیت علیهم السلام، ۱۳۹۸/۱۱/۲۶.

زنان، آگاهی از مضرات پیری جمعیت که در این مقلله به برخی از این موارد پرداخته خواهد شد.

۱ تغییر سبک زندگی

در جامعه‌ی کنونی ایران سبک زندگی خانواده‌ها به سمت فرهنگ غربی تمایل پیدا کرده است. سبک زندگی زنان امروزی بیشتر به سمت راحتی خود و محقق ساختن آرزوهای خود رفته است، به گونه‌ای که تمایلی به فرزندآوری ندارند.^۱

بالا رفتن معیارهای زندگی افراد، تجمل‌گرایی و اسراف سبب شده است که فرزندآوری را با مشکلات اقتصادی زیادی همراه بدانند.^۲ سبک زندگی غربی، توجه به تجملات، بالا رفتن هزینه‌های زندگی، افزایش م صرف‌گرایی همگی سبب شده است که افراد کمتر به فکر فرزندآوری بیافتند و این هزینه‌های گزاف در زندگی سبب شده است که تعداد فرزندان کمتر شود.

خداوند در آیات الهی فرموده است: «وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ»^۳؛ و فرزندان را از (ترس) فقر، نکشید!؛ «وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ إِنْ قَتَلْتُمْ كَانِ خَطَاً كَبِيرًا»^۴؛ و فرزندان را از ترس فقر، نکشید! ما آنها و شما را روزی می‌دهیم؛ مسلماً کشتن آنها گناه بزرگی است!

خداوند فقر و ترس از نداری را گناه بزرگی دانسته است، فرزندان را که خداوند عطا کرده است، روزی آنان را خداوند خواهد داد. زن و مرد نباید به علت ترس از نداری، و مشکلات اقتصادی به فکر فرزندآوری نباشند. از امام کاظم علیه السلام نقل شده است که فرمودند: «یکی از اصحابش در نامه‌ای به حضور آن حضرت نوشت: «أَنْتِي اجْتَنَنْتُ طَلَبَ الْوَلَدِ مِنْدُ خَمْسِ سِنِينَ وَ ذَلِكَ أَنَّ أَهْلِي كَرِهَتْ ذَلِكَ وَ قَالَتْ إِنَّهُ يَشْتَدُّ عَلَيَّ تَرْبِيَّتُهُمْ لِقَلِّهِ الشَّيْءُ فَمَا تَرَى»؛ من پنج سال است که از فرزندآوری اجتناب کرده‌ام، چون هم سرم دو ست ندارد و می‌گویند: تربیت فرزند با امکانات اندک، برایم دشوار است. نظر شما در این باره چیست؟ امام در جواب نوشت: «أَطْلُبُ الْوَلَدَ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَرْزُقُهُمْ»؛ درصدد فرزندآوری باش، خداوند روزی شان را خواهد داد».^۵

^۱ پروینیان، تاثیر سبک زندگی زنان در گرایش به فرزندآوری (مطالعه موردی در شهر قزوین)، ص ۴۲.

^۲ عیوضی، سبک زندگی تلویزیونی و مصرف، ص ۱۵۵.

^۳ انعام: ۱۵۱.

^۴ اسراء: ۳۱.

^۵ رضوی، انسان و علوم انسانی در صحیفه سجاده، ج ۶، ص ۴۲۲.

خداوند در قرآن کریم فرمودند: «اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ ..»^۱؛ خدا سرپرست و یار کسانی است که ایمان آورده‌اند؛ آنان را از تاریکی‌ها به سوی نور بیرون می‌برد...

در این باره نیز مقام معظم رهبری فرمودند: «ایمان با توجه به تاثیرات متنوع و گسترده ای که بر ذهن انسان دارد، قیافه جهان را در نظر انسان تغییر می‌دهد و جهان سرد مادی را به جهانی جاندار و آگاه تبدیل می‌کند. رو شنودی، امیدواری به نتیجه خوب، آرامش خاطر، دوری از گناه، یاری خدا، استقامت و پایداری، عدم ترس و خوف، عدم شک و دودلی و داشتن ثبات و برخورداری از لذات معنوی، مهم ترین آثار ایمان است».^۲

در جایی دیگر نیز مقام معظم رهبری فرمودند: «بسیاری از سرمایه‌های گوناگون بین‌المللی صرف ایجاد رسانه‌های اثرگذار می‌شود، از قبیل ماهواره و اینترنت و موبایل و امثال اینها؛ دارند سرمایه‌های زیادی را صرف میکنند برای اینکه بر روی عقاید مردم و باورهای مردم اثر بگذارند و اینها را در واقع از حیطه‌ی نفوذ نظام اسلامی و ارزشهای اسلامی خارج کنند».^۳

با توجه به فرمایشات مقام معظم رهبری و آیات الهی این گونه استنباط می‌شود که تغییر سبک زندگی غربی با داشتن تک فرزند، به سبک زندگی اسلامی می‌توان هم نشاط و سرزندگی را در خانواده ایجاد کنند و هم می‌توانند جامعه را از پیری نجات دهند.

۲ ترویج فرزندآوری از طریق رسانه

رسانه‌ها نقش موثری در زمینه فرهنگ سازی ملت دارند. یکی از مشکلات جامعه، نفوذ دشمنان اسلام به درون رسانه‌های جمعی مانند فضای مجازی، ماهواره‌ها و ... است که در همه حال در تلاش هستند تا زن ایرانی را به عنوان ابزار استفاده کنند و از وظیفه‌ی اصلی خود که فرزندآوری و تربیت فرزندان است دور کنند.^۴

مقام معظم رهبری در این خصوص فرمودند: «به هر حال افزایش فرزند باید به صورت یک فرهنگ دربیاید؛ شما ببینید، در بعضی از کشورهای غربی - مثلاً در آمریکا - خانواده‌ای پانزده تا بچه دارند، بیست تا بچه دارند و از این قبیل، تشویق [هم] می‌شوند و هیچ‌کس مذمت‌شان نمی‌کند، اما نوبت به کشور ما که می‌رسد، این طرف قضیه تشویق می‌شود، [یعنی] کم‌فرزندی و مانند اینها»^۵

^۱ بقره: ۲۵۷.

^۲ خامنه‌ای، بیانات در دیدار با مردم رفسنجان، ۱۳۸۴/۰۴/۱۸.

^۳ خامنه‌ای، بیانات در دیدار با اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۱۳۹۳/۰۶/۱۳.

^۴ شفیع سروستانی، رسانه ملی و تغییر سیاست جمعیتی؛ مسئله شناسی، راهبردها و سیاست‌ها (مجموعه گفت و گو)، ص ۲۹.

^۵ خامنه‌ای، بیانات در دیدار جمعی از زوج‌های جوان، ۱۳۹۸/۰۱/۰۶.

راهبردهای رسانه ملی برای فرهنگ سازی افزایش جمعیت می تواند کارهای زیر را انجام دهد:^۱

- گفتمان سازی در زمینه ضرورت افزایش زاد و ولد
- ایجاد زمینه‌های لازم برای تحکیم خانواده ها
- زمینه‌سازی برای تسهیل شرایط ازدواج
- اصلاح بینش، نگرش و رفتار خانواده‌ها در زمینه فرزندآوری
- ترویج فرهنگ اعتماد و خوش‌بینی به خداوند
- اصلاح برداشت‌های نادرست درباره نقش «مادری» و «همسری» زنان
- الگوسازی از خانواده‌های موفق پرجمعیت
- اصلاح نگرش زنان و دختران درباره بدن و زیبایی خود
- افشای طرح‌های نظام سلطه برای کاهش جمعیت جهان
- ایجاد حساسیت درباره بحران‌ها و آسیب‌های ناشی از کاهش جمعیت

در نتیجه یکی از راهکارهای مهم فرهنگ سازی، ترویج فرزند آوری از طریق رسانه‌های ملی، فضای مجازی و ساختن برنامه‌های مفید و سازنده‌ای است که سبب شود که دیگران نیز ترغیب به فرزند آوری شوند

ب: اولویت علمی

برای تحقق افزایش جمعیت نیاز است که راهکار علمی را نیز مطابق با فرمایشات مقام معظم رهبری اجرا کرد. رهبری در بحث افزایش جمعیت، مهم‌ترین ظرفیت امیدبخش کشور را نیروی انسانی مستعد و کارآمد عنوان کرده است، نیروی جوانی که زیربنای عمیق و اصیل ایمانی و دینی دارد. راهکارهای علمی به ازدواج به هنگام و بدون تاخیر اشاره کردند، همچنین کاهش طلاق در جامعه را یکی از راهکارهای علمی افزایش جمعیت دانسته‌اند که در زیر به این موارد اشاره شده است.

۱ کاهش سن ازدواج

گریزه جنسی، نیاز به محبت و آرامش همسری، مهر و عطف مادرائه و پدران سبب خواهد شد که انسان به ازدواج و تشکیل خانواده روی آورد. خداوند در آیات الهی فرموده است: «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ»^۲؛ و از نشانه‌های او اینکه همسرانی از جنس خودتان برای شما آفرید تا در کنار آنان آرامش یابید، و در میانتان مودت و رحمت قرار داد؛ در این نشانه‌هایی است برای گروهی که

^۱ شفيعی سروستانی، همان، صص ۳۲-۴۸.

^۲ روم: ۲۱.

تفکر می‌کنند! خداوند همسر را آرامش بخش آفریده است و رابطه‌ی میان زن و مرد را بر اساس مودت و رحمت قرار داده است.^۱

ازدواج آن قدر مهم است که خداوند در قرآن کریم خطاب به کسانی که بی‌همسر هستند سفارش کرده است که ازدواج کنند: «وَ أَنْكِحُوا الْأَيَامَىٰ مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ»^۲؛ ردان و زنان بی‌همسر خود را همسر دهید، همچنین غلامان و کنیزان صالح و در ستکارتان را اگر فقیر و تنگدست باشند، خداوند از فضل خود آنان را بی‌نیاز می‌سازد خداوند گشایش‌دهنده و آگاه است.

در کشور ایران، به علت مشکلات بیکاری، اقتصادی، تورم، تجمل‌گرایی، مهریه بالا، هزینه‌های آن چنانی سبب شده است که جوانان و خانواده‌های آنان کمتر به فکر ازدواج فرزندان خود بیافتند. در زیر به طور مختصر هر کدام از این مشکلات را که خانواده از ازدواج به هنگام فرزندان خود جلوگیری می‌کنند اشاره خواهد شد:

اشتغال لازمی زندگی است، زمانی که جوان بیکار باشد نمی‌تواند به درستی از پس هزینه‌های زندگی خود بر بیاید، در نتیجه به دشواری‌های فراوانی در مدیریت زندگی مشترک برخورد خواهد کرد. انسان بیکار، افسرده و محتاج است و در زمان بیکاری ممکن است به سوی گناه کشیده شود. ولتر می‌گوید: ارزش و اهمیت کار، بسته به نتایج آن است. کار، انسان را از سه بلای عظیم دور می‌کند: افسردگی، احتیاج، گناه.^۳

اسباب و اثاثیه‌ای که برای شروع زندگی دو جوان نیاز است، خود به خود باعث مشکلاتی برای جوانان و خانواده‌های آنان شده است. خانواده‌ها در زیر فشار اقتصادی قرار خواهند گرفت، و این امر سبب خواهد شد که والدین دختر با آمدن خواستگار به هزینه‌ی او فکر کنند، اگر در توان آنان نباشد که هزینه‌ای تهیه کنند به ناچار دختر باید از ازدواج سرباز زند.^۴

تجمل‌گرایی؛ مقام معظم رهبری حضرت آیت الله خامنه‌ای درباره فرهنگ صرفه جویی به عنوان عامل اصلی در اقتصاد سالم تاکید کرده و فرمودند: «لازم است به عنوان یک سیاست، ما مسئله صرفه جویی را در خطوط اساسی برنامه ریزی‌هایمان در سطوح مختلف اعمال کنیم. مردم عزیزمان توجه داشته باشند که صرفه جویی به معنای مصرف نکردن نیست؛ صرفه جویی به

^۱ قرائت، تفسیر نور، ج ۷، ص ۱۹۰.

^۲ نور: ۳۲.

^۳ رجایی، راه‌های رسیدن به موفقیت و خوشبختی، ج ۱، ص ۹۰.

^۴ حبیب نژاد، پیوند آسمانی، ص ۱۱۰.

معنای درست مصرف کردن، بجا مصرف کردن، ضایع نکردن مال، مصرف را کارآمد و ثمربخش کردن است.^۱

مهریه یکی از عوامل اقتصادی است که جوانان در ازدواج تعلل می‌کنند. از دیدگاه اسلام، مرد موظف به پرداخت مهریه است. فل سفه‌ی مهریه در ازدواج، در جامعه‌ی کنونی، پر شدن خلاء اقتصادی زن و استحکام هرچه بیشتر قانون خانوادگی است. مهریه، و سیله‌ای برای میخکوب کردن داماد و بدتر از آن، چشم و هم‌چشمی در خانواده‌ها شده است.^۲ به همین دلیل برخی جوانان کم‌ایمان تن به ازدواج از ترس مهریه‌های سنگین نمی‌دهند.

مشکلات عدیده‌ای که برای ازدواج وجود دارد باید از سر راه کنار رود، مقام معظم رهبری برای هر کدام از مشکلاتی که عنوان شده است راهکاری را عنوان کرده اند از جمله:

اشتغال: راه افتادن کارخانه‌های نیمه تعطیل^۳؛ آموزش نیروی انسانی متناسب با نیازهای فعلی و آینده بازار کار؛ ارتقاء توان کارآفرینی؛ ایجاد نظام جامع اطلاعات بازار کار؛ حمایت از شرکتهای تعاونی؛ حمایت از تأسیس و توسعه صندوق‌های شراکت در سرمایه و ...^۴

دوری از تجمل‌گرایی: باید از ریخت و پاش‌های اشرافی‌گرانه، م. سابقه تجمل در ازدواج جلوگیری کرد تا سن ازدواج بالا نرود و کشور به سمت پیری گرایش پیدا نکند.^۵

مهریه: «کسانی که مهریه‌ی بالا برای خانمشان قرار می‌دهند، به جامعه ضرر می‌زنند. خیلی از دخترها توی خانه می‌مانند، خیلی از پسرها بی‌زن می‌مانند، به خاطر این که این چیزها وقتی در جامعه رسم شد، سنت و عادت شد، به جای «مهر ال سنّه»، به جای این که مهر پیغمبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله) سنت باشد، وقتی مهر جاهلی سنت شد، اوضاع، اوضاع جاهلی خواهد شد».^۶ جهیزیه: جهیزیه برای دختر مایه عزت نیست. عزت دختر به اخلاق او به رفتار و شخصیت خود اوست. بعضی از خانواده‌های عروس، خودشان را اذیت می‌کنند و به زحمت می‌اندازند و اگر پول هم ندارند به زور پول تهیه می‌کنند. اگر پول دارند زیادی خرج می‌کنند، برای این که یک جهیزیه پر زرق و برقی را مثلاً در اختیار دخترشان بگذارند.^۷

^۱ خامنه‌ای، بیانات در دیدار زائران و مجاوران بارگاه حضرت علی بن موسی الرضا (ع)، ۱۳۸۸/۰۱/۰۱.

^۲ حبیب نژاد، همان، ص ۱۱۱-۱۱۰.

^۳ خامنه‌ای، بیانات در دیدار رئیس و نمایندگان مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۵/۰۳/۱۶.

^۴ خامنه‌ای، ابلاغ سیاست‌های کلی اشتغال، ۱۳۹۰/۰۴/۲۸.

^۵ خامنه‌ای، بیانات در ارتباط تصویری با نمایندگان تشکل‌های دانشجویی، ۱۴۰۰/۰۲/۲۱.

^۶ خامنه‌ای، خطبه عقد، ۱۳۷۷/۰۸/۱۱.

^۷ خامنه‌ای، خطبه عقد، ۱۳۷۷/۱۲/۲۸.

از جمله راهکارهایی که از آیات الهی و بیانات مقام معظم رهبری استناد شده است، کارآفرینی برای اشتغال، دوری از تجمل گرایی و چشم و هم چشمی، تغییر سبک زندگی، الگوگیری از ائمه علیهم السلام و ... است تا جوانان بتوانند بهنگام ازدواج کنند؛ با ازدواج بهنگام جوانان، فرزندآوری نیز رخ خواهد داد و با این کار جمعیت رو به افزایش خواهد رفت.

۲ کاهش طلاق

طلاق در جامعه سبب بروز پیامدهای عمیق اقتصادی، اجتماعی، روانی و ... خواهد شد. متأسفانه در دنیای کنونی زوجین در زندگی مشترک به کوچکترین اختلاف و مشکلی که برخورد می کنند به طلاق روی می آورند برخی عواملی که سبب شده است زوجین به طلاق روی آورند عبارتند از:

نداشتن تفاهم اخلاقی: تحقیقات علمی درباره عوامل طلاق نشان می دهد که نداشتن تفاهم اخلاقی زوجین، از مهم ترین عوامل طلاق به شمار می رود.^۱

هوس مداری در خانواده: اساساً طلاق در اثر اختلاف های عمیق زن و شوهر تحقق می یابد که عمدتاً از خودخواهی و هوس ناشی می شود؛ یا رفتار و گفتار هر دو، ناحق و از روی خویشتن پرستی است و یا یکی از آن دو بر حق بوده و دیگری راه باطل می رود، اما ممکن نیست که هر دو بر حق باشند و در عین حال اختلاف داشته باشند، مگر در امور جزئی و ناچیز که آن هم با بحث و گفت و گو در فضایی سرشار از محبت و صمیمیت و عمل به دستورهای مترقی اسلام برطرف شده و تفاهم و بالندگی اندیشه جانشین آن می گردد.^۲

پرتوقع بودن زن یا شوهر: از سانه های پرتوقع نمی توانند با دیگران زندگی کنند و نمی توانند دوستی پیدا کرده یا ازدواج کنند.^۳

۱. نداشتن آگاهی قبل از ازدواج^۴

اختلاف تحصیلات زوجین: تفاوت سطح فکری و آگاهی زوجین انگیزه ی ازدواج، شناخت کم نسبت به خصوصیات همسر قبل از ازدواج شناخت ناکافی خانواده های زوجین نسبت به یکدیگر، ضعف در آگاهی از نقش زوجین. تفاوت های قومیتی زوجین همه از عوامل فرهنگی و اجتماعی طلاق هستند که در کتاب اندیشه های راهبردی زن و خانواده مورد بررسی قرار گرفته است.^۵

^۱ حسین خانی، معیارهای انتخاب همسر از دیدگاه اسلام و ساخت مقیاس آن، ص ۵.

^۲ کوهی، ویژگی ها و امتیازات زنان، ص ۱۳۸.

^۳ مکارم شیرازی، کتاب النکاح، ص ۳۳.

^۴ سقلاطونی، به رنگ زندگی، ص ۱۹۱.

^۵ ساروخانی، طلاق پژوهشی در شناخت واقعیت و عوامل آن، ص ۲۸.

این موارد تنها گزیده‌ای از علل طلاق در زوجین است، که با توجه به آیات الهی و بیانات مقام معظم رهبری برای کاهش طلاق راهکارهایی عنوان شده است از جمله:

سازش: مقام معظم رهبری سازش و همزیستی م‌ سلامت آمیز را هم برای زن و هم برای مرد دانسته است. با بی محبتی و عدم اطمینان و عدم صمیمیت، رنج طلاق برای هر دو است. در نتیجه سازش و تفاهم اخلاقی داشتن را باید با هم تجربه کنند.^۱ خب دو نفرند با هم تا حالا آشنایی نداشتند، زندگی نکردند، ممکن است فرهنگشان دو تا باشد. ممکن است عاداتشان دو تا باشد. اول ممکن است یک ناسازگاریهایی ببینند، حالا اول ازدواج که نه آدم هیچ متوجه نیست. بعد از یک خرده که گذشت، ممکن است یک ناسازگاریهایی حس کند، آیا باید این جا از هم سرد شوند و بگویند: این مرد یا این زن دیگر به درد من نمی خورد؟! نه! شما باید خودتان را با این مسأله تطبیق دهید. اگر چنانچه قابل اصلاح است، اصلاحش کنید و اگر دیدید نه، کاری اش نمی شود کرد، خب با او بسازید.^۲

خداوند در قرآن کریم نیز فرموده است: «... وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً...»؛ و در میانتان مودت و رحمت قرار داد. مودت و رحمت، هر دو با هم کار ساز است. (مودت بدون رحمت و خدمت، به سردی کشیده می شود و رحمت بدون مودت نیز دوام ندارد).^۳

توقع: زن و مرد هر دو از هم توقع دارند، هرگاه به هم می رسند و همدیگر را می بینند بهتر است که محیط شاد، سرزنده، قابل زیست و رفع کننده ی خستگی را با هم بسازند. پرتوقع بودن زمانی خوب است که با یکدیگر کاری کنند که زندگی شیرین شود، نه آنکه یکی بسازد و دیگری تماشاگر باشد که در این صورت موجب اختلاف خواهد شد.^۴

پرهیز از خیانت: پیمان زناشویی مقدس ترین پیمانها است، زن و شوهر عهد می بندند تا پایان عمر با هم باشند، در زندگی همکاری کرده و همواره برای رفاه و آسایش یکدیگر کوشش کنند و وفادار به یکدیگر باشند. در قرآن آمده است: «وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا»؛^۵ و به عهد (خود) وفا کنید، که از عهد سؤال می شود! اگر در وفاداری زناشویی خدشهای وارد شود، سنگ روی سنگ بند نخواهد شد، آشفتنگی خانواده را فرا خواهد گرفت.^۶

^۱ خامنه‌ای، با هم تا بهشت، ۱۳۷۶/۰۹/۰۶.

^۲ خامنه‌ای، خطبه‌ی عقد، ۱۳۷۹/۰۱/۱۶.

^۳ قرائتی، تفسیر نور، ج ۷، ص ۱۹۰.

^۴ خامنه‌ای، بیاناتی از رهبر انقلاب در مراسم عقد ازدواج، ۱۳۸۳/۰۳/۲۰.

^۵ اسراء: ۳۴.

^۶ بهرام پور، تفسیر نسیم حیات، ج ۴، ص ۵۹۶.

همان گونه که در آیات و بیانات مقام معظم رهبری آمده است، برای کاهش طلاق باید توقع مثبت از همدیگر داشت، از خیانت دوری کرد، و در تمامی مراحل زندگی باید با یکدیگر سازش داشته باشند. با کاهش طلاق، میزان فرزندآوری نیز بیشتر خواهد شد، در نتیجه جمعیت ایران رو به افزایش خواهد رفت.

نتیجه‌گیری

افزایش جمعیت به عنوان اقتدار ملی در هر جامعه‌ای محسوب می‌شود. با کاهش جمعیت در واقع سرمایه‌ی اصلی انسانی کاهش خواهد یافت و کشور در سالیانی نه چندان دور به مشکلات زیادی دست خواهد یافت. به همین دلیل نیاز است که با راهکارهای مناسب به افزایش جمعیت رسید. مقاله‌ی حاضر با مطالعات پیشین و منابع در دسترس به نتایج زیر دست یافته است: راهکارهای علمی افزایش جمعیت که شامل کاهش سن ازدواج است و طبق آیات الهی و بیانات مقام معظم رهبری باید جوانان بهنگام ازدواج کنند تا فرزندآوری در آنان بیشتر شود. نباید به فکر مشکلات اقتصادی با شند بلکه با کمی دوری از تجمل و سهل‌گیری در ازدواج این امر امکان‌پذیر خواهد بود. کاهش طلاق نیز دومین راهکار علمی است که در این مقاله به آن پرداخته شده است، با سازش، عدم خیانت، محبت و مودت میان زوجین سبب خواهد شد که تمایل به فرزند آوری در آنان بیشتر شود.

راهکارهای فرهنگی افزایش جمعیت نیز شامل تغییر سبک زندگی غربی به سبک زندگی اسلامی که در آن تعدد فرزند رواج دارد. و ترویج افزایش جمعیت از طریق رسانه‌ها که نیاز ضروری است تا رسانه‌ها به خصوص تلویزیون، سینما و فضای مجازی از افزایش جمعیت و مضرات جمعیت پیر کشور صحبت کنند و برنامه‌های مفید و سازنده را بسازند.

منابع

❖ قرآن کریم

کتب فارسی

۱. باقرزاده، درس جمعیت و تنظیم خانواده (بهداشت باروری)، کتاب دیجیتال، کتابخانه مجازی ایران، بهمن ۱۳۸۴.
۲. بهرام پور، ابوالفضل، تفسیر نسیم حیات، ج ۴، قم: آوای قرآن، چاپ هشتم، ۱۳۹۳ ش.
۳. جهانفر، محمد، جمعیت و تنظیم خانواده، تهران: نشر جهان فرهنگی، ۱۳۸۰ ش.
۴. حبیب نژاد، احمد، پیوند آسمانی، تهران: مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۱ ش.
۵. حسین خانی، هادی، معیارهای انتخاب همسر از دیدگاه اسلام و ساخت مقیاس آن، قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، چاپ اول، ۱۳۹۷ ش.
۶. رجایی، محمدرضا، راه های رسیدن به موفقیت و خوشبختی، ج ۱، تهران: اقیانوس معرفت، ۱۳۸۸ ش.
۷. رضوی، مرتضی، از سان و علوم انسانی در صحیفه سجاده، ج ۶، قم: بینش نو، ۱۳۹۲ ش.
۸. ساروخانی، باقر، طلاق شناخت واقعیت و عوامل آن، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۶ ش.
۹. سقلاطونی، مریم، به رنگ زندگی، قم: مرکز پژوهش های اسلامی، ۱۳۹۱ ش.
۱۰. شفیع سروسستانی، ابراهیم، رسانه ملی و تغییر سیاست جمعیتی؛ مسئله شناسی، راهبردها و سیاست ها (مجموعه گفت و گو)، قم: مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۱ ش.
۱۱. عمید، حسن، فرهنگ جیبی عمید، تهران: راه اندیشه، ۱۳۸۹ ش.
۱۲. قرائتی، محمدسن، تف سیر نور، تهران: مرکز فرهنگی در سہایی از قرآن کریم، چاپ یازدهم، ۱۳۸۳ ش.
۱۳. کوهی، محمدرضا، ویژگی ها و امتیازات زنان، بی جا، بی تا.
۱۴. معین، محمد، فرهنگ فارسی معین، تهران: ادنا، ۱۳۸۶ ش.
۱۵. مکارم شیرازی، ناصر، کتاب النکاح، قم: انتشارات امام علی بن ابی طالب (ع)، ۱۳۸۲ ش.

پایان نامه، مقالات

۱. پروینیان، فریبا، «تاثیر سبک زندگی زنان در گرایش به فرزندآوری (مطالعه موردی در شهر قزوین)»، پایان نامه کارشناسی ارشد با راهنمایی ولی الله رستمعلی زاده، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران، دانشکده ادبیات، علوم انسانی و اجتماعی، ۱۳۹۴ ش.
۲. عیوضی، غلام حسن، «سبک زندگی تلویزیونی و مصرف»، فصلنامه‌ی فرهنگی دفاعی زنان و خانواده، شماره شانزده، ۱۳۸۸ ش.

تارنما

۱. خامنه‌ای، سید علی، بیانیه گام دوم انقلاب خطاب به ملت ایران،
www.farsi.khamenei.ir
۲. ----- بیانات در دیدار زائران و مجاوران بارگاه حضرت علی بن موسی الرضا
(ع)، ۱۳۸۸/۰۱/۰۱.
۳. ----- بیانات در ارتباط تصویری با نمایندگان تشکل‌های دانشجویی،
۱۴۰۰/۰۲/۲۱.
۴. ----- بیانات در دیدار رئیس و نمایندگان مجلس شورای اسلامی،
۱۳۹۵/۰۳/۱۶.
۵. ----- ابلاغ سیاست‌های کلی اشتغال، ۱۳۹۰/۰۴/۲۸.
۶. ----- بیانات در ارتباط تصویری با نمایندگان تشکل‌های دانشجویی،
۱۴۰۰/۰۲/۲۱.
۷. ----- خطبه عقد، ۱۳۷۷/۰۸/۱۱.
۸. ----- خطبه عقد، ۱۳۷۷/۱۲/۲۸.
۹. ----- بیانات در دیدار مداحان اهل بیت علیهم السلام، ۱۳۹۸/۱۱/۲۶.
۱۰. ----- بیانات در دیدار با اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۱۳۹۳/۰۶/۱۳.
۱۱. ----- بیانات در دیدار جمعی از زوج‌های جوان، ۱۳۹۸/۰۱/۰۶.